

Opvs Theologicvm

In Tres Tomos Distribvtvm, In quo praecipua totius Theologiae capita accurate pertractantur ... Adiecto ad finem Tertij Tomi Indice rerum notabilium

Qui totam primam partem D. Thomæ, ac multa alia continet, quorum Indicem sequens pagina dabit

Mauro, Silvestro

Romae, 1687

Q. 188. Vtrum voluntas dæmonum sit obstinata in malo, & causa huius obstinationis sit physica, vel moralis Angelorum immutabilitas in proposito semel concepto, vel substractio gratiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84111](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84111)

nam, & vespertinam datur nocturna. In bonis igitur Angelis datur cognitio matutina, qua cognoscunt res in Verbo, quod est summa lux: datur cognitio, qua cognoscunt creaturas in se ipsis, referendo illas ad gloriam creatoris, quæ cognitio dicitur vespertina, quia sicut vespere ita est tenebrosus, ut aliquid participet de luce Solis, sic cognitio illa in quantum cognoscit creaturas, quæ respectu Dei sunt tenebræ, est tenebrosa, in quantum autem illas refert ad Deum, qui est summa lux intelligibilis, participat lucem diuinam. At in dæmonibus datur solum cognitio nocturna, quia cognitio, qua cognoscunt creaturas in se ipsis, ita est tenebrosa, ut quia creaturas non referunt ad gloriam creatoris, non participet lucem diuinam.

21. Ad 4. Argumentum non probat diabolum nullo pacto cognouisse mysterium incarnationis, ac diuinitatem Christi, sed solum probat, quod ante Christi mortem ita cognouerit Christum esse Deum, ut de hoc dubitauerit, & aliquando inclinaret ad diuinitatem Christi affirmandam, aliquando ad illam negandam. Ideo S. Augustinus lib. 9. de Ciuit. cap. 21. dicit. *Denique quando ea paululum superimenda indicauit, & aliquanto altius latuit, dubitauit de illo dæmonum princeps, eumque tentauit, an Christus esset explorans, quantum tentari permisit.* Proportionaliter quia diabolus ante passionem non cognoscebat euidenter Christum esse Deum, procurauit illum crucifigi à Iudeis, & verificatur, quod si dæmones euidenter illum cognouissent, nunquam Dominum gloriæ per manus hominum crucifixissent.

22. Ad 5. in quo queritur, vtrum dæmones veritates cognoscant naturaliter, vel per experientiam longi temporis, vel illas addiscant ab alijs Angelis per reuelationem: respondeo, quod dæmones veritates naturales cognoscunt per lumen naturale intellectus, quod lumen ipsis non est ablatum, ideoque verificatur sufficienter dictum Apostoli, quod *omnis manifestatio fit per lumen*: futura contingentia, & secreta cordium cognoscunt coniecturaliter etiam per experientiam longi temporis. Licet autem in nobis experientia oriatur à sensibus, tamen in angelis acquiritur sine vilo sensuum ministerio, dum per species intelligibiles aliqua cognoscunt ut præsentia, vel præterita, quæ non cognouerunt ut futura, ut dictum est q. 154. n. 11. Demum non est inconueniens, quod aliqua addiscant per reuelationem à sanctis angelis, cum quibus conueniunt in natura intellectuali, licet non conueniant per rectitudinem voluntatis, ideoque verificatur, quod *non est conuentio lucis ad tenebras.*

23. Ad 6. in quo queritur, vtrum in dæmonibus detur fides, eiusque actus. Respondeo Durandum in 3. distinct. 23. quæst. 9. docere, quod si dæmones in via habuerunt habitum, & actum fidei, etiam in statu damnationis retinent habitum fidei informis, eiusque actus exercent, eique consentit Salmeron

in Comm. Epist. Iacobi, cap. 2. ad illa verba: *Dæmones credunt, & contremiscunt.* Afferunt autem pro se S. Augustinum, Sanctum Thomam, Alexandrum, & alios, ut videri potest apud Suarez lib. 8. de Angelis, cap. 6. num. 7. Dicendum, quod dæmones, & damnati, cum non possint amplius exercere actus theologicos supernaturales fidei, spei, & charitatis &c. non retinent illos habitus supernaturales Theologicæ, ac proinde nec habitum fidei theologicæ, siquidem tales habitus essent in ijs omnino inutiles: ergo sicut habitus fidei, & spei non remanent in beatis, quia non debent amplius exercere illorum actus, sic neque remanent in damnatis. Dum Iacobus dicit: *Dæmones credunt, & contremiscunt,* loquitur de fide quadam coacta, quæ non est theologia. In eodem sensu intelligendi sunt auctores, quos aduersarij afferunt pro sua sententia.

24. Ad 7. distinguo maiorem: in viatoribus habitus fidei non amittitur, nisi peccando contra fidem, concedo: in damnatis nego. In viatoribus habitus fidei remanet, quandiu non peccant contra fidem, ut illo possint uti ad exercendos actus fidei viles, ac necessarios ad obtinendam iustificationem. At damnati, quibus aufertur potestas exercendi illos actus fidei theologicos, & ad iustificationem viles, aufertur etiam habitus fidei.

QVAESTIO CLXXXVIII.

Virum voluntas dæmonum sit obstinata in malo, & causa huius obstinationis sit physica, vel moralis Angelorum immutabilitas in proposito semel concepto, vel subiectio gratia?

1. Videtur voluntas dæmonum non ita esse obstinata in malo, ut non possint retractare suum peccatum: primo quia liberum arbitrium ita est ad bonum, & malum, ut principalius sit ad bonum, quam ad malum; sed dæmones, qui præditi erant libero arbitrio, licet in primo instanti elegerint bonum, & dilexerint Deum super omnia, deinde relicto bono, elegerunt malum, & peccatum: ergo potuerunt etiam, relicto peccato, illudque retractando per penitentiam, redire ad bonum.

2. Secundo ideo homines non sunt immutabiles in malo semel electo, quia præditi sunt libero arbitrio; sed etiam angeli præditi sunt libero arbitrio, & quidē perfectiori, quam homines: ergo.

3. Tertio Angeli saltem occurrente nouo motiuo, possunt retractare propositum semel conceptum, ac de facto dæmones, quia illis in secundo instanti propositum fuit nouum motiuum, retractarunt propositum, quo in primo instanti decreuerant obseruare omnia

nia diuina præcepta; sed motuum peccandi peccato superbiæ Lucifero fuit ipsius excellentia, & post peccatum illa excellentia amissa, habuit nouum motuum retractandi peccatum superbiæ, ac se humiliandi Deo: ergo.

4. Quarto dæmones de facto sæpè mutant propositum: e. g. vt dicitur Io: 13. diabolus misit in cor Iudæ, vt traderet Christum, ac procurauit Christo mortem inferri: deinde vt colligitur ex Matth. 27. mutato proposito, voluit per vxorem Pilati impedire mortem Christi, ideoque per somnium Pilati vxorem mouit, vt Pilato sedenti pro Tribunali scriberet: *nihil tibi, & iusto illi*: in tentandis etiam hominibus sæpè dæmones propositum mutant, & nunc vno modo, nunc alio tentant: ergo dæmones possunt etiam mutare, ac retractare propositum peccandi, ac saltem causa, propter quam dæmones sunt obstinati in proposito peccandi, non est, quia non possunt mutare propositum semel conceptum. Confirmatur: nam Damascenus, Fulgentius, & quidam alij Patres tribuunt dæmonibus mutabilitatem propositi semel concepti.

5. Quinto videtur dæmonibus non statim post peccatum debuisse subtrahi gratia ad illud retractandum per salutarem penitentiam, qua eius remissionem, obtinerent. Vt enim dicit Gregorius, ideo homo per alium reparari potuit, hoc est per Christum, quia per alium cecidit; sed etiam dæmones inferiores ceciderunt per Luciferum, à quo ad peccandum fuerunt inducti: ergo etiam dæmones debuerunt per alium reparari, illisque dari tempus penitentiae, ac proinde non statim post peccatum subtrahi debuit gratia ad retractandum peccatum per salutarem penitentiam.

6. Respondeo, quod vt refert Sanctus Thomas hoc art. 4. quæst. 64. Origenes docuit omnes voluntates creatas propter libertatem arbitrij ita posse flecti de bono ad malum, ac de malo ad bonum, vt sint de facto infinitis vicibus flectendæ, ac proinde beati sint peccaturi, & propter peccatum amissuri beatitudinem, & ruituri in miseriam, & dæmones, ac damnati acturi sint penitentiam, & adepturi beatitudinem, & sic infinitis vicibus per totam æternitatem. Excipit Origenes ab hac vicissitudine peccati, ac penitentiae, beatitudinis, ac miseriæ, solam animam Christi, propter vnionem cum Verbo. Reijcit hunc errorem Sanctus Thomas, dicens. *Sed hæc positio tollit veritatem beatitudinis à sanctis Angelis, & hominibus, quia stabilitas sempiterna est de ratione veræ beatitudinis: vnde, & vita eterna nominatur. Repugnat etiam auctoritati sacræ Scripturæ, quæ dæmones, & homines malos in supplicium æternum mittendos, bonos autem in vitam æternam transferendos pronunciat. Vnde hæc positio tanquam erronea reputanda, & tenendum est firmiter secundum fidem catholicam, quod & voluntas Sanctorum Angelorum confirmata est in bono, & voluntas demonum obstinata in malo. Hunc errorem Origenis retulerat, & reiecerat S. Augustinus pluribus in lo-*

cis, ac præsertim lib. 21. de Ciuit. cap. 17. dicens. *Qua in re misericordior profecto fuit Origenes, qui & ipsum diabolum, atque Angelos eius post grauiora pro meritis, & diuturna supplicia ex illis cruciatibus eruendos; ac sociandos sanctis Angelis credidit. Sed illum propter hoc, & alia nonnulla, & maxime propter alternantes sine cessatione beatitudines, & miseriæ, & statutis seculorum interuallis ab istis ad illas, atque ab illis ad istas itus, ac reditus interminabiles, non immerito reprobauit Ecclesia, quia & hoc, quod misericors videbatur, amisit, faciendo sanctis veras miseriæ, quibus pœnas luerent, & falsas beatitudines, in quibus verum, ac securum, hoc est sine timore certum sempiterni boni gaudium non haberent.*

7. Supposito, quod tum angeli, tum homines beati sint ita confirmati in bono, vt non possint amplius peccare; tum dæmones, ac homines damnati sint ita obstinati in malo, vt non possint amplius à peccato resurgere, & ad Deum conuerteri, ac per salutarem poenitentiam remissionem peccatorum obtinere, quæritur, vnde oriatur beatorum impeccabilitas, & damnatorum obstinatio?

8. Dicendum, quod impeccabilitas beatorum oritur ex visione, qua vident summum bonum, prout est in se, à quo necessitantur ad illud super omnia amandum amore inconiungibili cum peccato. Obstinationem dæmonum, ac damnatorum dixerunt aliqui oriri ex grauitate peccati. At illos reijcit Sanctus Thomas hoc art. 4. *Nam omnia mortalia peccata hominum, siue sint magna, siue parua, ante mortem sunt remissibilia, post mortem verò irremissibilia, ac perpetuò manentia; ergo causa obstinationis, & irremissibilitatis non est grauitas peccati, sed conditio status damnationis, qui status postulat, vt damnati priuentur in perpetuū gratia necessaria ad poenitentiam supernaturalē, sine qua non potest obtineri remissio peccati. Et quia, vt dicit Damascenus lib. 2. de fide cap. 4. Quod hominibus mors, hoc Angelis est lapsus: post lapsum enim nō est illis poenitentiae locus, vt neque post mortē hominibus: ideo sicut homines post mortē, sic angeli post lapsum statim priuantur gratia necessaria ad resurgendum per salutarem poenitentiam, & sic remanent obstinati in peccato. Eandem doctrinam, quod Angelis post lapsum non detur locus poenitentiae salutaris, tradiderunt etiam alij Patres. Chrysostomus tom. 1. Homil. de Adam, & Eva loquens de Lucifero dicit: *Et pro tali præsumptione cecidit irreparabiliter, vt Angelus primus præcipitatus de culmine angelico diabolus nominaretur.* Gregorius Magnus lib. 4. moralium, cap. 10. dicit. *Apostata angelus ad restaurationis locum nulla spe veniæ, nulla conuersionis emendatione reuocatur; & 2. moralium, cap. 3. dicit: Deus Apostatam spiritum ad poenitentiam nequaquam reuocat.* Id ipsum colligitur ex illo 2. Petri 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit, & ex illo Iudæ: Angelos, qui non seruauerunt suum principatum, sed reliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei, vinculis æternis sub caligine reseruant.**

Hinc

9. Hinc oritur præcipua controuersia hoc loco examinanda. Quæritur ergo, quare Deus, qui ut plurimum hominibus etiam post multa, & grauissima peccata dat spatium poenitentiae, nec illis subtrahit gratiam necessariam ad conuersionem, qua obtineant remissionem peccatorum, Angelis statim post primum peccatum ita gratiam suam subtrahit, ut remissionem peccatorum obtinere non possent.

10. Prima sententia docet Deum negasse Angelis spatium poenitentiae, quia voluntas Angeli ita ex se est libera ad electionem, ut ei, quod semel ex plena deliberatione elegerit, immobiliter adharat. Licet ergo Deus de potentia absoluta posset Angelos ad poenitentiam salutarem conuertere, tamen quia dat gratiam secundum naturam subiecti, cum natura Angelorum sit, ut per poenitentiam non mutant propositum, Deus Angelis non dat gratiam ad poenitentiam. E conuerso quia natura hominum est, ut facile per poenitentiam mutant propositum, dat hominibus spatium poenitentiae. Docuerunt hanc sententiam Alexander 3. par. quæst. 1. memb. 1. Sanctus Thomas hoc art. 2. quæst. 64. ac Thomista communiter, Capreol. in 2. dist. 7. quæst. 1. art. 1. Ferrar. 4. contra Gentes, cap. 95. Ex nostris Granados docet Angelos esse solum moraliter, non autem physice immutabiles quoad propositum: P. autem Esparza de Angelis quæst. 28. art. 5. existimat illos ex natura sua, esse saltem moraliter inflexibiles quoad propositum semel conceptum permanentem, dum non apparet nouum motiuum, & art. 9. addit probabilius sibi videri nequidem physicam retractandi potentiam conuenire Angelis sub conditionibus prius obseruatis circa potentiam moralem.

11. Secunda sententia impugnat hanc rationem, ac docet Angelos ex vi suæ naturæ non esse physice, neque moraliter immutabiles in suis electionibus, sed sicut libere eligunt, ita posse etiam libere mutare electiones. Hanc opinionem secuti sunt Scotus in 2. dist. 7. quæstione 1. & eadem dist. Egidius, quæst. 1. art. 2. Durandus quæst. 2. Gregorius, quæst. 1. art. 2. Ocham, & Gabriel in 2. quæst. 19. & Marsil. in 2. quæst. 5. art. 5. & alij, quos ex nostris sequuntur Suarez lib. 3. de Angelis, cap. 10. numer. 5. & Vasquez 1. par. disput. 239. cap. 3. & 4.

12. Dicendum: Angeli naturaliter sunt saltem moraliter immutabiles quoad propositum semel, permanentem, & ex perfecta deliberatione conceptum, consideratis omnibus motiuis, quæ possunt illis occurrere pro statu viæ, ideoque non debuit illis dari locus poenitentiae, cuius naturaliter sunt incapaces.

Probat: nam videmus, quod homines naturaliter constantes, ac non leues, cum aliquid præsertim summi momenti, & spectans ad summam rerum decreuerunt firmiter, & ex perfecta deliberatione, consideratis

omnibus motiuis, difficillimè recedunt à suis decretis, & vix vnquam recedunt, nisi occurrat nouum motiuum, vel motiua ante proposita melius penetrant, & cum quæritur ab illis, cur suas electiones mutarint, semper respondent sibi occurrisse nouum motiuum, vel se motiua prius proposita melius considerasse: videmus etiam tantam in hominibus constantibus, ac non leuibus esse difficultatem recedendi à suis decretis firmiter, & ex perfecta deliberatione conceptis, ut etiam occurrentibus nouis motiuis, difficultè recedant, ac sæpè dicant: *Si ab initio hæc motiua mihi occurrissent, vel sic proposita fuissent, non hoc decreuissem, sed quandoquidem hoc decreui, volo permanere in pristino decreto*: & hoc ipsum, quod est sic decreuisse, est vehemens motiuum ad permanendum in decreto: ergo hæc difficultas recedendi à suis decretis firmiter, & ex perfecta deliberatione conceptis, cum non occurrunt noua motiua, potest esse tanta, ut transeat in quamdam moralem impotentiam, sed Angeli naturaliter, cum decernunt de summa rerum, hoc est vtrum sit perseuerandum in iustitia, in qua fuerunt creati, vel sit peccandum, decernunt, præmissa deliberatione incomparabiliter perfectiore, quam sit qualibet deliberatio humana, & consideratis omnibus motiuis ita perfecte, ut non possint in statu viæ perfectius considerare: decernunt etiam firmitate incomparabiliter maiori, quam homines, & naturaliter non sunt leues, sed constantissimi; ergo ita decernunt, ut moraliter non possint à tali decreto recedere. Probat: minor, & explicatur argumentum. Angeli enim sua obiecta naturalia non cognoscunt paulatim, & per discursum, sed vno simplici intuitu illa perfecte intelligunt: ergo proposito hoc obiecto, vtrum sit permanendum in iustitia, in qua sunt conditi, vno intuitu penetrant omnia motiua ita perfecte, ut in statu viæ non possint illa perfectius penetrare: cum autem procedunt ad electionem, quia nullum illis adeest impedimentum ex parte corporis, & appetitus sensitiui, toto voluntatis impetu procedunt ad electionem, ac bono electo adherent firmitate incomparabiliter maiore, quam homines, ac naturaliter sunt incomparabiliter constantiores hominibus: ergo si homines naturaliter non leues, sed constantes, non occurrente nouo motiuo, tantam habent difficultatem recedendi à suis electionibus, firmiter, & ex perfecta deliberatione conceptis, ut nunquam, vel vix vnquam recedant, angeli habebunt maiorem difficultatem, adeoque impotentiam moralem, per quam nunquam recedent.

13. Hinc sequitur primo, quod si angeli in pura natura peccarent, per peccatum contraherent moralem impotentiam retractandi per poenitentiam peccatum commissum. Probat: nam peccarent ex perfecta deliberatione, & ex perfecta perfectissime omnibus

mo-

motinis, & bono electo adherent firmissimè: ergo cum non posset illis naturaliter occurrere nouum motiuum, nec melior consideratio motiuorum, non posset mutare electionem, & retractare peccatum. Ex proportionali ratione angeli, qui ut dictum est qu. 184. in primo instanti peccare non possent, si in secundo instanti, in quo posset peccare, non peccarent, sed perseverarent in iustitia, acquirerent moralem impotentiam peccandi, ac retractandi propositum liberè conceptum nunquam peccandi.

14. Oppones: quicumque peccat, peccat ex aliqua ignorantia, vel inconsideratione, motiuorum propositorum ad non peccandū; ergo angelus postquam peccauit, posset auferre talem inconsiderationem, & melius considerare motiua, ac melius illa penetrando, retractare per poenitentiam peccatum commissum.

15. Respondeo, quod primum peccatum angeli non potest præcedere ignorantia, vel inconsideratio culpabilis, alioquin primum peccatum non esset primum, cum illud præcederet aliud peccatum. Ignorantia igitur præcedens primum peccatum angeli est purè negatiua, ac consistit in negatione visionis beatificæ, qua videat primam regulam prout est in se. Nam ideo Angelus peccat, auertendo se à prima regula, quia non videt illam, eiusque infinitam bonitatem prout est in se, ut dixi quæst. 178. num. 15.

16. Inferitur secundo, quod si Angelij in pura natura peccarent, statim punirentur æterna priuatione beatitudinis naturalis. Ratio est, quia cum essent naturaliter incapaces poenitentiae, non esset, cur differeretur pœna. Proportionaliter si liberè non peccarent, & in iustitia, in qua fuissent conditi, perseverarent, statim reciperent præmium naturalis felicitatis, quæ consistet in abstractiua, sed altissima quadam, ac delectabilissima contemplatione summi boni.

17. Inferitur tertio, quod etiam in statu eleuationis, & gratiæ Angeli statim post peccatum debuerunt puniri pœna damnationis, non dando illis locum poenitentiae. Ratio est, quia cum Angeli naturaliter sint incapaces poenitentiae, Deus, qui dat gratiam secundum naturam subiecti, non debet dare illis gratiam ad poenitentiam.

18. Inferitur quarto, quod homines ex oppositis rationibus, postquam peccarunt, naturaliter possunt retractare peccatum commissum, licet retractatio purè naturalis ex se sit insufficientis ad obtinendam remissionem peccati. Ratio est, quia ideo Angeli moraliter non possunt retractare peccatum commissum, quia peccant ex perfecta deliberatione, & penetratione motiuorum, ita ut non possint illis occurrere nouum motiuum, nec possint eadem motiua melius penetrare; sed homines, quia intelligunt paulatim, & per discursum, non peccant ex tam perfecta deliberatione, & con-

sideratione omnium motiuorum, ac proinde possunt illis occurrere noua motiua, & possunt etiam eadem motiua melius penetrare: ergo naturaliter possunt retractare peccatum commissum, licet retractatio purè naturalis sit ex se inutilis ad obtinendam remissionem peccati; ergo congruum fuit, ut Deus post peccatum daret hominibus locum poenitentiae, & tribueret illis auxilia supernaturalia ad poenitentiam salutarem, per quam possint obtinere remissionem peccati commissi.

19. Addo præter hanc præcipuam rationem posse ex Patribus afferri alias etiam rationes, propter quas Angeli post peccatum non obtinuerunt gratiam, qua posset resipiscere, & veniam obtinere, sicut homines. Prima est, quia Angelus est purus spiritus, ac proinde peccauit cum perfectiori cognitione, quam homo, qui indutus est carne, & est minus perspicax ad penetrandam malitiam peccati. Hæc ratio desumpta est ex pluribus Patribus. Cassianus Collat. 4. cap. 14. dicit. *Spiritalis namque substantia, nec ulla carnis soliditate deuincta, ut excusationem ex se prauæ non recepit voluntatis, ita veniam malignitatis excludit, quia nulla, sicut nos, ad peccandum impugnatione carnis extrinsecus laesita est, sed vitio solius malæ voluntatis accensa: & ob hoc sine venia peccatum. & languor sine remedio est.* S. Gregorius lib. 4. moralium, cap. 9. dicit *Miserens ergo creator, ut redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ ex infirmitate aliquid constat habuisse, & eo amplius debuit apostatam Angelum repellere, quo cum à persistendi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestauit.* Damasc. lib. 2. de fide, cap. 3. dicit. *Inadeptius poenitentia est Angelus, quia incorporalis est. Nam homo propter substantiæ infirmitatem poenitentiam consecutus est.* Idem docet Nyssenus, vel potius Nemesius lib. 1. Philosophiæ, cap. 3. & Isidorus de summo bono, cap. 12. sentent. 11. quos refert Valquez disput. 239. cap. 7. num. 29.

20. Secundam rationem affert Gregorius lib. 4. moralium, cap. 10. dicens. *Est & adhuc aliud, quod perditus homo reparari debuit, & superbus spiritus reparari non possit, quia nimirum Angelus sua malitia cecidit, hominem verò aliena prostrauit.* Contra hanc rationem est difficultas in sententia, quam quæst. 185. secuti sumus, quod cæteri demones à Lucifero inducti fuerint ad peccandum. Ideo Sanctus Thomas quæst. 64. art. 2. ad 4. dicit, quod hæc ratio non affertur ut adæquata.

21. Tertia ratio est, quia in Angelis non est lapsa tota natura. Hanc rationem affert S. Augustinus in Enchir. cap. 29. initio, dicens. *Placuit igitur Deo, ut quoniam non tota multitudo Angelorum, Deum deserendo, perierat, ea, quæ perierat, in perpetua perditione remaneret &c.* alia verò creatura rationalis, quæ in hominibus erat, quoniam peccatis, atque supplicijs, & originalibus, & proprijs tota perierat, ex eius parte reparata, quod Angelicæ societatis ruina illa diabolica minuerat, suppleret. Hanc rationem ex Augustino afferunt etiam Magister in 2. dist. 21. cap. ultimo, & Alexander

552 De obstinatione, & immutabilitate dæmonum.

der 2. par. quæstione 99. membro 7.

22. Quartam rationem affert Cassianus collat. 4. cap. 13. ex eo, quod Angeli peccarint toto voluntatis conatu, dicens de illis. *Quia sicut est animus eorum velox ad excogitandam, sic ad perficiendum pernix, & absoluta substantia, & dum suppeditat eis prona facilitas ea, quæ voluerint, peragendi, conceptum malum nulla intercedens deliberatio salutaris emendat.* Hanc rationem etiam nos insinuauimus num. 10. explicantes rationem S. Thomæ.

23. Ad 1. concedo maiorem, & distingo minorem: dæmones licet in primo instanti elegerint bonum, & dilexerint Deum super omnia, deinde in secundo instanti, relicto bono, elegerunt malum, & peccatum, proposito nouo motiuo, concedo: non proposito nouo motiuo, nego minorem: & nego consequentiam. Dæmones in primo instanti elegerunt bonum, & dilexerunt Deum, & in secundo instanti peccarunt, proposito nouo, & quidem vehementi motiuo Incarnationis, vt explicatum est quæst. 182. num. 16. & 17. Tunc verò considerant omnia motiua, & perfectè deliberant, ita vt non posset illis in statu viæ nouum motiuum occurrere, ac decreuerunt peccare, atque obiecto electo firmiter, & perfectè adhæserunt, vt explicatum est num. 10. ergo remanserunt saltè moraliter immutabiles in hoc decreto peccandi. Quia verò liberum arbitrium Angelorum non minus est ad bonum, quam ad malum, ideo Angeli, qui in secundo instanti ex perfectà deliberatione, & proposito omnibus motiuis, decreuerunt perseuerare in iustitia, obedientia, ac dilectione Dei, remanserunt saltè moraliter immutabiles in decreto perseuerandi. Addo, quod ex dictis quæst. 184. num. 16. probabile est Angelos in primo instanti non habuisse potentiam proximè liberam ad bonum, & malum, sed solum ad hoc, vel illud bonum honestum: ergo non est mirum, quod dæmones in secundo instanti, in quo acceperunt de nouo potentiam proximè liberam ad bonum, & malum, se determinarint ad malum, & peccatum, determinatione, quam non possint amplius moraliter retractare, quia non proponitur nouum motiuum.

24. Sed dices: quare Angelis in secundo instanti potest occurrere nouum motiuum, ex quo possint moraliter retractare decretum obediendi Deo conceptum in primo instanti, in tertio autem instanti non potest occurrere nouum motiuum, ex quo possint moraliter retractare decretum peccandi conceptum in secundo instanti?

Respondeo rationem esse, quia Deus in primo instanti debet creare Angelos bonos, ac non debet relinquere in eorum libertate, vt sint boni, vel mali, ac de hoc deliberent, vt dictum est quæst. 184. num. 16. in secundo autem instanti debet illis dare libertatem, qua possint vel perseuerare in bono, in quo fuerunt creati, vel peccare, & se constituere ma-

los: sed cum Angeli sint perfectè intellectiui, debent hoc, quod est summi momenti, statuere ex perfectà deliberatione, & consideratione omnium motiuorum, & propter perfectionem sui intellectus possunt statim perfectè considerare omnia motiua: ergo Angelis in secundo instanti debent proponi omnia motiua vt perfectè illa considerantes, perfectè deliberent, & se perfectè determinent ad bonum, vel ad malum; sed eo ipso, quod se determinarint ad bonum, vel malum ex perfectà deliberatione, & consideratione omnium motiuorum, sequitur, quod non possit occurrere nouum motiuum, nec possint eadem motiua melius considerare: ex hoc autem sequitur moralis immutabilitas in eo, quod decreuerint: ergo.

25. Ad 2. distingo maiorem: ideo homines non sunt immutabiles in malo semel electo, quia præditi sunt libero arbitrio, quod secundum conditionem naturæ humanæ debet esse flexibile, & mutabile etiam post electionem, concedo: quia præditi sunt libero arbitrio vtrumque, nego: distingo minorem: & nego consequentiam. Homines, & Angeli sicut conueniunt in hoc, quod sint creaturæ intellectiue, sic conueniunt in hoc, quod sint præditi libero arbitrio flexibili ad bonum, & malum: sicut autem differunt in hoc, quod diuerso modo intelligant, sic differunt in hoc, quod diuerso modo sint flexibiles ad bonum, & malum. Angeli habent perfectam vim intelligendi, ideoque naturaliter intelligunt sine discursu, & vno instanti possunt sua obiecta perfectè considerare, & intelligere simpliciter quodam intuitu, ideoque vno instanti possunt, ac debent perfectè considerare, & intelligere omnia motiua ad peccandum, vel ad perseuerandum in iustitia, & obedientia, & perfectè deliberare de suo ultimo fine constituendo in Deo, vel in se ipsis, ac perfectè se determinare ad alteram partem; sed ex tali modo se determinandi naturaliter sequitur moralis immutabilitas in determinatione semel concepta, vt probatum est num. 10. ergo. Homines è conuerso habent imperfectam vim intelligendi, ideoque intelligunt paulatim, & per discursum: non possunt vno instanti sua obiecta perfectè considerare, & intelligere: non possunt quidquam decernere ex deliberatione omnium motiuorum ita perfectè, vt non possint post electionem occurrere noua motiua, & melior consideratio, & cognitio eorundem motiuorum: sed ex tali modo eligendi sequitur naturaliter moralis mutabilitas in electione semel suscepta; ergo. Quia verò Deus naturam angelicam, & humanam eleuauit ad deliberandum, & determinandum de fine supernaturali secundum modum suæ naturæ, eleuauit Angelos ad deliberandum, & determinandum in instanti ex perfectà consideratione omnium motiuorum, ac proinde determinatione saltè moraliter immutabili: homines autem eleuauit ad delibe-

berandum ex consideratione motiuorum non ita perfecta, ideoque electione moraliter mutabili. Explicat hoc discrimen inter liberum arbitrium humanum, & Angelicum S. Thomas hoc art. 2. quæst. 64. dicens. *Vnde & voluntas hominis adhæret alicui mobilitèr, quasi potens etiam ab eo recedere, & contrariò adhære: voluntas autem Angeli adhæret fixè, & immobiliter. Et ideo si consideretur ante adhesionem potest liberè adhære huic, & opposito, in his scilicet, quæ naturaliter non vult: sed postquam iam adhæsit, immobiliter adhæret. Et ideo consuevit dici, quod liberum arbitrium hominis flexibile est ad oppositum, & ante electionem, & post: liberum autem arbitrium Angeli est flexibile ad utrumque oppositum ante electionem, sed non post.*

26. Ad 3. Motiuum peccandi Lucifero fuit ipsius excellentia propter dona naturæ, & gratiæ, & propter merita primi instantis, propter quam excellentiam appetijt inordinatè vnionem hypostaticam, vt sibi magis conuenientem, quam naturæ humanæ Christi. Hoc autem motiuum remanet etiam, ablata excellentia supernaturali, siquidem propter illam excellentiam, quam habuit, adhuc appetit vnionem hypostaticam. Idem dic proportionaliter de motiuo, ex quo inferiores angeli peccarunt.

27. Ad 4. Dæmones immutabiliter permanent in proposito opponendi se Deo, & impediendi salutem hominum, siquidem hoc ab initio decreuerunt ex perfecta deliberatione omnium motiuorum, nec occurrunt illis noua motiua hoc propositum retractandi. At quia circa media, quæ eligunt in ordine ad impediendam salutem hominum, identidem occurrunt noua motiua, ideo modo eligunt hoc medium, modo illud, & ex nouo motiuo retractant priorem electionem. Ratio verò, cur occurrant noua motiua, est, quia de ijs, quæ spectant ad futura contingentia, ad secreta cordium, ad mysteria gratiæ, & ad ea, quæ Deus disponit ad salutem hominum, dæmones habent cognitionem imperfectam, & coniecturalem, adeoque accedentibus nouis indiis, & coniecturis, modo hoc, modo illud iudicant opportunum ad suum finem obtinendum, ideoque modo eligunt vnum medium, modo aliud, & dum vnum medium eligunt, non eligunt firmiter, sed cum proposito mutandi electionem, quando aliud motiuum occurrerit. Ideo eligunt imperfectè, & ex imperfecta deliberatione, & ex cognitione coniecturali. Diabolus igitur ab initio decreuit procurare mortem Christi, ideoque misit in cor Iudæ, vt eum traderet, putans mortem Christi fore vtilem ad impediendam salutem hominum. Deinde habuit noua motiua, ex quibus suspicatus est mortem Christi profuturam ad hominum salutem, ideoque mutato proposito, voluit illam impedire. In tentandis etiam hominibus dæmon ex nouis motiuis mutat propositum, & modum tentandi.

28. Ad confirmationem, in qua afferuntur quidam Patres, respondeo explicando testimonia eorum Patrum. Primò affertur Hieronymus, qui epist. 146. ad Damasum, quæ est de filio prodigo, dicit. *Deus solus est, in quem peccatum non cadit. Cetera cum sint liberi arbitrij &c. in utramque partem suam possunt flectere voluntatem.* Respondeo Hieronymum his verbis nihil aliud afferere, nisi quod solus Deus est impeccabilis, & non potest flectere voluntatem ad malum, omnis autem creatura libero arbitrio prædita est peccabilis, ac potest flectere voluntatem ad bonum, & malum, quod vitro fatemur, & probauimus quæst. 178.

29. Secundò affertur Damascenus, qui lib. 2. de fide, cap. 3. dicit. *Est ergo natura Angeli rationalis, & intellectualis, & libera potestate, arbitrioque fulta, vertibilis secundum propositum, siue voluntate mutabilis. Nam omne creatum vertibile, & omne rationale potestate liberum. Intellectualis igitur natura vt rationalis, potestate libera est vt creata verò, vertibilis, potestatem habens manendi, & proficiendi in bono, & in deterius prolubendi. Inadeptius penitentia est Angelus, quia incorporealis est.*

Respondeo, quod Damascenus manifestè in verbis relatis solum tribuit Angelis potestatem manendi, & proficiendi in bono, ac in deterius prolubendi, ac peccandi, & negat potestatem agendi penitentiam de peccato commisso, quia carne carent: ergo manifestè docet nostram sententiam. Hanc ipsam potestatem negat Angelis cap. 4. in fine, dicens: *Quod hominibus mors, hoc Angelis est lapsus. Post lapsum enim non est illis penitentia locus, vt neque post mortem hominibus.*

30. Dices: Damascenus eodem lib. 2. cap. 3. de Angelis dicit: *Agre, diffculterque in malum mobiles, sed non immobiles. Nunc autem immobiles, non natura, sed gratia.*

Respondeo, quod his verbis solum significat Angelos per suam naturam esse propensos ad bonum honestum, non autem ad peccandum, vt nos etiam diximus quæst. 183. num. 14. ideoque diffcultè moueri ad peccandum, moueri tamèn ad peccandum posse, vt patet: nam de facto dæmones peccarunt: Angelos autem sanctos esse omninò impeccabiles, non per naturam, sed per gratiam, & visionem beatificam. At non negat, sed potius supponit Damascenus, quod sicut Angeli, postquam peccarunt, non sunt moraliter capaces penitentia, sic postquam se perfecta deliberatione determinarunt ad perpetuo perseverandum in iustitia, non sunt moraliter capaces peccandi.

31. Tertiò affertur Fulgentius, qui lib. de fide ad Petrum, cap. 3. dicit. *De Angelis quidem hoc disposuit, vt si quis eorum bonitatem voluntatis amittit, nunquam eam diuino munere repararet:* ergo Fulgentius rationem, cur nullus Angelorum post peccatum per penitentiam recuperaret bonam voluntatem, non affert ex eo, quod sint naturaliter incapaces penitentia,

A a a

sed

354 De impotentia damnatorum ad bonum :

sed ex eo, quod Deus subtraheret illis gratiam necessariam ad poenitentiam salutarem.

Respondeo, quod Fulgentius eo loco docet duo. Primum est, quod ad salutarem poenitentiam, & conuersionem, neque in hominibus, neque in Angelis sufficiunt vires naturales, sed necessaria est gratia. Secundum est, quod hanc gratiam, quam Deus concedit hominibus peccantibus, negauit omnibus Angelis. Superest quaestio, quare Deus hanc gratiam, quam concedit hominibus, negarit Angelis. Ad hanc quaestionem, quam Fulgentius eo loco non mouet, respondemus nos cum Sancto Thoma rationem praecipuam desumi ex eo, quod Angeli naturaliter habeant impotentiam moralem retrahendi peccatum commissum, vt explicatum est.

Ad 3. Respondeo cum Sancto Thoma, artic. 4. quaest. 64. ad 4. adequatam causam, cur Deus peccatum hominum voluerit reparari per alium, hoc est per Christum, non esse, quia homo cecidit per alium, hoc est impulsu diaboli, sed quia cecidit per alium, & naturaliter est capax poenitentiae; sed licet ceteri Angeli ceciderint impulsu Luciferi, naturaliter habent impotentiam moralem ad poenitentiam: ergo.

QVÆSTIO CLXXXIX.

Voluntas demonum, & hominum damnatorum sit ita deprauata, vt non possint exercere vllum actum moraliter bonum?

S. Thom. quaest. 64. art. 2.

Videntur daemones, & damnati posse exercere aliquos actus moraliter bonos, & honestos honestate, non quidem supernaturali, sed merè naturali: primò quia tales actus possunt ab Angelis exerceri viribus naturæ; sed demonibus naturalia non sunt ablata, vt docet Dionysius cap. 4. de diuinis nominibus: ergo.

2. Secundò Luc. 16. Anima diuitis epulonis, cum esset in tormentis inferni, rogauit Abrahamum, vt mitteret Lazarum ad fratres suos adhuc viuentes, qui eos moneret, vt abstinerent à peccatis, ne damnarentur; sed hic actus fuit moraliter bonus, & honestus, vt indicat Chrysostomus tom. 2. Homil. 4. de Lazaro dicens: *Vide, quam humanum, quam mansuetam pena illum reddiderit. Qui Lazarum praesentem despiciebat, aliorum absentium nunc curam habet &c.* & alia addit, quibus videtur laudare actum illum vt vndique honestum.

3. Tertiò Sap. 5. tribuuntur damnatis actus, quibus suum errorem agnoscunt, ac de eo dolent; sed illi actus videntur vndique honesti, nec Scriptura refert vllam circumstantiam, ex qua vitentur: ergo.

4. Quarto daemones, & damnati liberè

peccant: ergo possunt liberè abstinere ab omnibus peccatis saltè per puram omissionem, qua suspendant omnes suos actus liberos.

5. Quintò nulla affertur causa sufficiens, ex qua in daemone oriatur impotentia physica, vel moralis exercendi aliquos actus moraliter bonos, & abstinerendi à peccatis: ergo.

6. Respondeo duas esse sententias. Prima Scoti in 2. dist. 7. quaest. 1. Durandi eadem, dist. quaest. 2. num. 12. Bassolis ibidem quaest. 1. art. 3. & quorundam aliorum, docet daemones, & damnatos non ita esse obstinatos in malo, & determinatos ad peccandum, vt non possint exercere aliquos actus moraliter bonos, & honestos ex obiecto, & ex omnibus circumstantiis. Scotus, & Bassolis addunt daemone de facto, propter eius ingentem malitiam nunquam bene operari. Durandus de hac quaestione facti nihil dicit.

7. Secunda sententia communis docet daemones, & damnatos non posse exercere vllum actum vndique, & ex omni circumstantia bonum, & honestum. Sequuntur hanc sententiam Antisiodorensis lib. 2. Summae, tract. 2. cap. 7. quaest. 1. Sanctus Thomas in 2. dist. 7. quaest. 1. art. 2. & eadem distincta. Sanctus Bonauentura prima parte, art. 1. quaest. 2. Egidius quaest. 1. art. 2. Richardus quaest. 2. art. 2. Gregorius quaest. 1. artic. 2. Capreolus quaest. 1. art. 1. concl. 2. Eandem sententiam Sanctus Thomas docuit etiam in Summa hac quaest. 64. art. 2. ad 5. eumque sequuntur Caietanus, & Thomista, ac Ferrariensis lib. 4. contra gentes, cap. 95. nec non ex nostris Suarez lib. 8. de Angelis, cap. 3. & Vasquez 1. par. disput. 241. cap. 1. num. 2. & alij. Ex citatis authoribus Sanctus Thomas hoc art. 2. ad 5. Sanctus Bonauentura, & Marsilius, dicunt solum daemones nunquam bene operari, quod Scotus non negat. Ceteri, & idem S. Thomas in 2. dicunt daemones nec posse bene operari.

8. Dicendum: daemones, & damnati habent necessitatem moralem peccandi in omnibus suis actibus liberis, & impotentiam moralem faciendi vllum actum moraliter bonum, ac proinde in omnibus suis actibus liberis peccant.

9. Probatur primò ex Scriptura. Ad Gal. 6. dicitur: *Dum tempus habemus, operemur bonum.* Ioan. 9. *Venit nox, in qua nemo potest operari.* Io. 11. *Ambulate, dum lucem habetis, vt non vos tenebrae comprehendant.* Ecclesiast. 9. *Neque opus, neque ratio, neque sapientia, neque scientia erunt apud inferos.* Psalm. 6. *Non est in morte, qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?* Proverb. 18. *Impius cum in profundum venerit, contemnet.* Iob. 10. *Vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Actus autem honesti sunt ordinati. Iob. 41. de diabolo sub figura Bohemoth dicitur: *Cor eius indurabitur, quasi lapis.*

10. Probatur secundò ex Patribus. Fulgentius lib. de fide ad Petrum, cap. 3. dicit: *In quo,*

ni-